De gemeenteraad van Zeist

Het duurde enkele jaren voor de volgende berichten over plaatselijke kiesverenigingen in de Weekbode verschijnen. Het eerste bericht vinden wij in de Weekbode van 5 april 1905. Daarin wordt de oprichting gemeld van een rooms-katholieke kiesvereniging, waarbij in één klap 104 kiezers tot deze vereniging toetraden. Gezien het betrekkelijk kleine aantal kiesgerechtigde roomskatholieken een succesvol begin.

In de Weekbode van 3 juni 1905 staat een grote advertentie met de volgende inhoud:

CHRISTELIJK HISTORISCHE PARTIJ

"Allen die hare beginselen zijn toegedaan, worden verzocht tezamen te komen op Dinsdag 6 Juni, des avonds 8 uur in een van de zalen van het Weeshuis, teneinde een afdeling Zeist op te richten en een bestuur te kiezen".

Een verslag van de vergadering heb ik niet kunnen vinden. Wel een vervolg. In de Weekbode van 28 juni 1905 wordt een openbare vergadering aangekondigd vanwege de christelijke partijen, ter bespreking van de gemeenteraadsverkiezing op 3 juli 1905. De vergadering werd gehouden in de zaal "De Vereeniging"; spreker ds L. Adriaanse. Toegang vrij, gelegenheid tot debat.

Daarvan wel een verslag, waaruit blijkt dat het C.D.A. ruim tachtig jaar geleden in Zeist al een beetje gestalte kreeg.

De voornaamste programmapunten waren toen de invloed van de gemeenteraad op de politie bij de uitvoering van de Zondagswet en onderwijszaken. Het programma vroeg vertegenwoordiging van de voorstanders van het bijzonder onderwijs in de plaatselijke schoolcommissies, eenvoud en soberheid bij de aanbouw van schoollokalen en een evenredige schoolgeldheffing.

Mede dankzij deze bundeling van christelijke kiezers deed op 5 juli 1905 de eerste C.H.U.-afgevaardigde mr C.C.W. van Romondt Vis (van Schoonoord) zijn intrede in de raad.

In 1908 maakten de drie christelijke kiesverenigingen zich weer sterk voor de vervulling van een vacature in de gemeenteraad door de r.k. kandidaat A.G. van Melsen, eigenaar van de stoomwasserij A. van Melsen aan de Kroostweg. Bij de stemming op 22 juli werden 528 stemmen uitgebracht op Van Melsen en 448 op mr W.H.J. Blanckenhagen, zodat ook een rooms-katholieke vertegenwoordiger zijn intree in de raad deed.

Een belangrijk jaar in de plaatselijke politieke historie is ongetwijfeld 1919. Toen werd namelijk voor het eerst de gehele raad voor 4 jaar gekozen en bovendien konden toen ook de vrouwen actief en passief aan het kiesrecht gaan deelnemen.

De belangstelling was dan ook groot. Er waren 3135 kiezers en er werden 2807 geldige stemmen uitgebracht, een opkomstpercentage van bijna 90%.

De gevolgen waren duidelijk merkbaar. De oude raad was samengesteld uit 6 liberalen (Vrijz. Kiesver. "Het gemeentebelang"), 2 sociaal-democraten, 3 christelijk historischen en 4 anti-revolutionairen. De nieuwe raad telde 3 liberalen (de heren jhr mr F. van de Poll, dokter S.G.T. Bendien en mr F.A. Beunke), 1 vrijzinnig democraat (G.H. Aalfs), 4 sociaal-democraten (D.J. van Nieuwenhuizen, G. van de Brink, J. Knipschild en mevrouw H.B. Bakhuis-Wolters), 3 anti-revolutionairen (ds L. Adriaanse, J.M. Paap en B. Balhuizen), 1 christelijk historische (mr C.C.W. van Romondt Vis), 2 roomskatholieken (ir. A.F.C. de Pont en J.H. Grundmeijer) en 1 middenstander (A.E. Stoové).

Het commentaar van de Zeister Courant van 24 mei 1919 was aldus:

"De verhouding in de Raad is dus gebleven: 8 links en 7 rechts. Bij een volgende verkiezing zal de strijd zeker wel scherper gevoerd worden. Indien de christelijk historischen toch 9 stemmen meer hadden gehad, was

de raad 8 rechts en 7 links geworden. De verkiezing geeft evenwel geen zuiver beeld tussen rechtse en linkse stemmen, omdat zowel de middenstanderskandidaten als de heer Doorduyn (vrije lijst, niet gekozen, L.V.) zowel rechtse als linkse stemmen hebben gekregen".

De installatie van de nieuwe raad vond plaats op 2 september 1919 en behalve een nieuwe raad was er ook een nieuwe burgemeester. Vijf dagen tevoren, op 28 augustus 1919, was burgemeester mr C.J. baron van Tuyll van Serooskerken namelijk geïnstalleerd als burgemeester van Zeist.

Wij krijgen een aardig beeld van de toenmalige gemeente Zeist, uit de toespraak van wethouder ds Adriaanse, waaruit ik het volgende ontleen:

> "... Onder het langdurig bestuur van de vorige burgemeester is het karakter van onze gemeente geheel gewijzigd en heeft een eigenaardige vorm gekregen. Zeist is moeilijk met andere gemeenten te vergelijken. Ze is behalve villadorp, tevens gekozen voor de vestiging van verschillende industrieën. Waar deze takken van nijverheid zich ongetwijfeld nog zullen uitbreiden, acht ik het een gelukkig feit, dat gij langer dan zes jaar wethouder der bedrijven te Arnhem zijt geweest. Daardoor toch is niet alleen uwe aandacht op het bedrijfsleven gevestigd geweest, doch kwaamt gij daarmede in contact, wat ook onze gemeente ten goede zal komen.
>
> De taak van de gemeenteraad is de laatste jaren een bijzondere richting uitgegaan, namelijk de sociale richting. Men lette slechts op de beslissingen genomen op het gebied van de volkshuisvesting, werkloosheidsverzekering, arbeidsbemiddeling enz. Deze richting, waaraan door de samensteller van de gemeentewet niet zal zijn gedacht, treedt in de laatste tijd in het bijzonder op de voorgrond. Op grond van uw verleden

weet ik, dat gij ook voor die sociale taak een open oog hebt, deze zaken door u grondig bestudeerd zijn, wat ook de regering wist te waarderen door u een plaats toe te kennen in de staatscommissie voor de werkloosheid. (Applaus) ..."

Zo weten wij al iets van de onderwerpen, waar de raad in 1919 zoal mee bezig was en nu maar eens kijken hoe dat op 2 september 1919 in zijn werk ging.

De nieuwe voorzitter heette de nieuw gekozen raadsleden welkom en wees erop, dat het een belangrijke dag was, niet alleen voor Zeist, maar voor alle gemeenteraden in Nederland, omdat voor het eerst de gemeenteraden waren samengesteld volgens het stelsel der evenredige vertegenwoordiging, waardoor de medewerking der gehele burgerij in al haar geledingen aan het bestuur der gemeente verzekerd was. Hij hoopte dat, al liepen op politiek gebied de meningen uit elkaar, toch daarin de eenheid van de raad tot uiting zal komen en dat alle leden de belangen der gemeente Zeist met al hun vermogen zouden voorstaan en bevorderen.

Hij meende overigens niet voorbij te mogen gaan aan het feit, dat in de gemeenteraad van Zeist, mede ten gevolge der nieuwe wet, voor het eerst een vrouw zitting had genomen. Hij heette daarom mevrouw Bakhuis-Wolters welkom in de vergadering en sprak de hoop uit, dat de raad zou mogen profiteren van de ervaring waarover mevrouw Bakhuis op hygiënisch en maatschappelijk gebied beschikt.

De agenda vertoonde het gebruikelijke beeld van een eerste vergadering na de verkiezingen, te weten benoeming van de wethouders en benoeming van leden in diverse commissies en verenigingen. De namen van de commissies doen soms wat vreemd aan. Het waren de bedrijfscommissie, de commissie voor de bezwaarschriften tegen aanslagen in de plaatselijke belastingen, de commissie tot voorbereiding van door de raad in hoger beroep te nemen beslissingen, de commissie tot verkoop van bouwterreinen in het zeister bos, de vereniging algemene

ziekenverpleging, de vereniging "Ambachtsavondschool", het bestuur van de rijkstuinbouwproeftuin, de commissie van toezicht op de zeister kook- en huishoudcursus, het burgerlijk armbestuur en de commissie van toezicht op het middelbaar onderwijs.

Eén voorstel had de bijzondere belangstelling van mevrouw Bakhuis-Wolters. Het had betrekking op het beschikbaar stellen van een krediet van ƒ 1.700,-- voor de aanleg en vergroting van de tuin bij het algemeen ziekenhuis (aan de Krullelaan, L.V.). Mevrouw Bakhuis zei, dat het haar wilde voorkomen dat het verlenen van het door burgemeester en wethouders gevraagde krediet, zijn geld zou werpen in een bodemloze put. Zij gaf burgemeester en wethouders in overweging plannen te doen ontwerpen voor een nieuw en groter ziekenhuis.

Het ziekenhuis aan de Krullelaan (later belastingkantoor, afgebroken om plaats te maken voor de "De Looborch"

Collectie Gemeentearchief Zeist

Na een poging van wethouder Adriaanse om mevrouw Bakhuis tot andere gedachten te brengen, stelde zij voor de tuin wat op te knappen, zonder dat dit ƒ 1.700,-- hoefde te kosten. Zij vond dat men eens moet ophouden met al dat lapwerk en de koe bij de horens moest pakken. Zij gaf burgemeester en wethouders in overweging hun voorstel in die zin te wijzigen, dat op goedkopere manier de tuin in orde werd gebracht. Het voorstel van mevrouw Bakhuis werd vervolgens in stemming gebracht en door de kennelijk wat overrompelde raad met 10 tegen 5 stemmen aangenomen. Tegen stemden de heren Van Romondt Vis, Adriaanse, Stoové, Balhuizen en Paap.

De gemeenteraadsverkiezing van 1923 leverde een groot aantal nieuwe gezichten op in de raadsvergadering van 4 september 1923. De raadsleden mevrouw Bakhuis-Wolters, Bendien, Groesbeek, Grundmeijer, Kion en Van der Linden hadden op 27 augustus 1923 afscheid genomen.

Naast de 7 overige raadsleden kwamen, mede door uitbreiding van het aantal inwoners, acht nieuwelingen de gelederen versterken. Het waren mevrouw A.A. van Hoogstraten-Schoch, J. Bode, G.H. Figi, G.F. Geijtenbeek, J. van Hunnik, mr H.T. s'Jacob, F.H.C. Jansen en N. Spaan.

Met de komst van mevrouw Van Hoogstraten was het vrouwelijk element weer terug in de raad en zij heeft ook een duidelijk stempel gezet op de soms heftige discussies.

Mevrouw Amanda Augusta van Hoogstraten-Schoch was de weduwe van de op 11 juni 1920 te Zeist overleden hervormde predikant G. van Hoogstraten. Zij woonde aanvankelijk in de pastorie aan de 1e Dorpsstraat nr 20, later op nr 14. Ze was romanschrijfster en journaliste. In haar romans en andere publikaties trachtte zij de protestantse vrouw sterker bij de tijdsverschijnselen te betrekken. In haar roman "Gouden teugels" wilde zij een tegenbeeld geven van de emancipatieroman "De opstandigen" van Jo van Ammers-Küller.

(Wordt vervolgd) L. Visser